

ЮХИМИК Ю. В.
доктор філософських наук, професор кафедри
культурології та філософської антропології
НПУ імені М. П. Драгоманова

МИСТЕЦЬКА КОМУНІКАЦІЯ: СПЕЦИФІКА “ЖИВОГО” СПІЛКУВАННЯ З МУЗИКОЮ

На прикладі навчальних курсів автора (Історія музики, культурологічна практика) розглядається важливість безпосередньої комунікації студентів із мистецькою спадщиною, зокрема, музичною. Наголошується на проблемних моментах вимушеного суцільного дистанційного навчання. Предметом аналізу обраний феномен слухання музики в умовах “живого” її виконання, розглянутий через призму впливу на психоемоційний світ людини.

Ключові слова: мистецька комунікація, музика, процесуально-виконавські мистецтва, просторово-візуальні мистецтва, художня інтерпретація, музичний хронотоп, музична інформація, аудіокультура.

Деформація соціально-культурних процесів вимушеного карантинного періоду весни 2020 року позначилась і на незвичній для переважної більшості викладачів та студентів формі суцільного дистанційного навчання. Усі навчальні предмети, види та форми навчального процесу зазнали вимушеної видозміни при очевидному намаганні викладачів зберегти необхідний характер живого спілкування та максимального залучення в органічну аудиторну атмосферу лекції чи семінару. Особливі проблемні моменти у цих умовах виявились у процесі викладання предметів культурно-мистецького циклу – зокрема, “Історії музики” (1 культ.) з фахового культурологічного предметного циклу “Історії мистецтва” та культурологічної практики (1 курси).

Оволодіння необхідним теоретичним матеріалом передбачає одночасне практичне ознайомлення з фактичним мистецьким матеріалом – конкретними картинами, пластичними та графічними творами, кінофільмами, театральними виставами, літературними творами, музичними опусами. Знайомство з конкретним художнім матеріалом передбачає реалізацію дворівневого процесу: а) засвоєння творів мистецтва як необхідного для отримання фахової освіти теоретичного-інформаційного масиву та б) занурення у них як у важливий для особистісного становлення простір духовно-емоційного переживання та зростання. Звична точка зору на навчання насамперед як на процес критично-інтелектуального засвоєння необхідного теоретичного та ілюстративного матеріалу виявляється неправомірною щодо предметів мистецького спрямування; саме вони дають можливість напряму комунікувати з внутрішніми духовно-емоційними структурами особистості, впливаючи на них, відповідно естетично коригуючи та розвиваючи їх. Варто, разом з тим, визнати, що реалізація другого рівня поставлених завдань не відбувається безумовно-синхронно з першим та вимагає забезпечення особливих умов комунікації, зокрема, створення особливого комунікаційного середовища. При цьому доступність, відносна простота чи складність забезпечення подібних умов зумовлена не лише створеною викладачем та студентською аудиторією духовною атмосферою художнього спілкування, а й специфікою того чи іншого виду мистецтва. Особливої уваги у даному сенсі вимагають “Історія музики” із слуханням музики як важливим складником цього навчального предмету та культурологічна практика із неодмінним відвідуванням, зокрема, оперних і балетних вистав та концертних заходів. Зазначимо, що варіант онлайн-перегляду творів образотворчого мистецтва, кінофільмів, читання літературних творів як обов’язкової складової навчального процесу у контексті дистанційного навчання не вносить суттєвих змін у звичну традицію ознайомлення з відповідними до них видами мистецтва, адже традиційною для них є статично-одноваріантна форма буття мистецьких творів. Просторово-візуальні види висувають досить помірні вимоги до ситуацій повноцінного сприйняття їх творів – так, перегляд картин, скульптур, графічних малюнків чи гравюр дозволяє плідно зосередитись на їх художній суті як у реальному музейному просторі, так і на сайті

віртуального музею чи виставки, більше того, – надаючи додаткові бонуси у процесі подібного онлайн-перегляду у вигляді, зокрема, можливості збільшеного чи наближеного перегляду окремих деталей композиції, колористичних нюансів, техніки накладання фарб тощо. Кінотвір також завжди є завершеним, самодостатнім, єдиноваріантно тиражованим та технічно зафіксованим. Літературний твір є словесно представленою художньою формою, яка у незначній мірі залежить від матеріально презентованої форми – друкованої чи електронної; наслідок читання залежить, насамперед, від художньої якості авторського тексту та творчого потенціалу уяви та образного мислення читача. Інша ситуація виникає у випадку із засвоєнням курсу “Історія музики” та проходженням культурологічної практики, метою яких є, зокрема, особисте знайомство з художніми феноменами процесуально-виконавського мистецтва із властивою для них інтерпретаційною багатоваріантністю їх об’єктивації різними творчими колективами чи окремими виконавцями, що активно впливають на художньо-смыслову неоднорідність часто цілком різних у підсумку виконавських варіантів. Численні зразки виконавських інтерпретацій розкривають нові смислові пласти та окремі смислові нюанси навіть на перший погляд знайомих творів, сприяючи поглибленню емоційної реакції слухача, катартичному переживанню музичних феноменів, а у підсумку – особистісній духовній еволюції. Однак перехід від простого відстороненого засвоєння чи механічного запам’ятовування, приміром, музичної інформації (навіть з переживанням деякого чуттєвого задоволення – від почутої наспівної мелодії, особливої акордової гармонії, ритмічного малюнку чи тембрального забарвлення) до глибинного занурення у смисли цілісної музичної композиції як в особливий звуковий хронотоп з повноцінним осягненням його естетичної феноменальності може відбутися лише за умови дійсного “входження” слухача у цей уявно нематеріальний музичний простір, який, існуючи паралельно із звичним світом матеріального буття, розгортається, однак, у ньому за своїми власними законами та пред’являючи особливі умови входження у нього.

У процесі викладання “Історії музики” та проведенні культурологічної практики особлива увага завжди приділяється активному живому спілкуванню, зокрема, з музичними феноменами – в музичному театрі, філармонії, органному залі, на концертних майданчиках. На наш погляд, найбільшою втратою дистанційного навчання стала відсутність можливості саме живого слухання музики і перехід на вимушене споживання музики “законсервованої”. Звичайно, можна вказати на цілий ряд об’єктивно позитивних моментів існування сучасних форм звукозапису. Серед них, насамперед, відзначимо можливість ознайомлення з визначними музикантами світового масштабу, епохальними концертними виступами окремих виконавців та колективів, можливість збереження для історії та нащадків звучання унікальних голосів, інструментів, музикантів. Однак спілкування з музикою не може перетворитись виключно на прослуховування та перегляд зафіксованого одноваріанту без можливості особистого повноцінного цілісного занурення в атмосферу безпосереднього розгортання-творення щирої духовно-звукової комунікації. На жаль, людина, перебуваючи у сучасній аудіокультурній ситуації максимальної доступності різновидової музики, перетворення її на звичний побутовий фон життя, звичці поверхового спілкування з нею у будь-який момент, з довільною тривалістю, яку можна за власним бажанням продовжити чи припинити, втрачає можливість – і саму потребу! – музичної комунікації на глибинному духовному рівні, що може забезпечити у переважній більшості випадків лише повноцінне живе слухання та виконання. Зазначимо, що відчуття – часто і неусвідомлене – суттєвих відмінностей зафіксованого на носіях та живого звучання через призму впливу на власну психоемоційну сферу виявляються у багатьох меломанів, зокрема, у сталому бажанні не задовольнятися виключно записом улюблених композицій чи виконавців, а відвідувати живі концертні виступи як особливо бажані життєві події.

Слухання музики можна розглядати як один із видів розвиваючої духовної практики, надійно історично закріпленої та стало збереженої. Запорукою ефективності здійснення даної практики духовного зростання та особистісної гармонізації є цілісне входження у певний звуковий простір та повне зосередження на процесах, що у ньому розгортаються. Простір звучання музичного твору являє собою динамічний енергетично-вібраційний потік, структурований за певними законами

(будова мелодій, інтервально-акордових гармонічних структур та їх послідовностей, поліфонічних ліній, тембральних співвідношень тощо), представлений власним специфічним часовим виміром, наслідком чого є становлення та розгортання особливого музичного хронотопу. Вхідження у нього та емоційна реакція на характеристики його елементів, логіку та закономірності розгортання здатні справити потужний вплив на глибинні психоемоційні структури людини – від отримання естетичного задоволення аж до переживання катартичного трансформаційного стану. Особливу роль при цьому відіграє відчуття “зворотнього зв’язку”, присутності “живих”, тобто реально проявлених у дану мить через безпосередню дію комунікаційних партнерів – музикантів-виконавців, звучачих музичних інструментів чи співочих голосів, диригента, аудиторії інших слухачів, об’єднаних присутністю в єдиному фізично-звуковому та емоційно-смысловому просторі. Кожен окремий слухач виявляється залученим у потужний потік спільного переживання-осягнення важливих ідей, презентованих через особливим чином упорядковані звукові комплекси, а індивідуальна реакція окремого слухача синхронізується з аналогічними душевними відгуками присутніх, творячи потужний підсумковий духовний резонанс, що захоплює усю аудиторію. Цей дивовижний ефект “єдиного пориву”, проявлений, приміром, у спільно затамованому подиху на прозорому піаніссімо чи прискореному серцебитті при переживанні динамічних драматичних кульмінацій у підсумку видимо проявляється у спільних аплодисментах та стані відчутного внутрішнього піднесення від відчуття очевидного переживання непересічної, особисто значущої події, важливість якої підкреслюється та примножується аналогічною реакцією оточення.

Вимушена ситуація дистанційного навчання та зосередження уваги студентів виключно на пропонувані, зокрема, інтернет-каналами, записках музичних подій спонукає до подальшого поглибленого аналізу феномену “живої” мистецької, зокрема, музичної комунікації та її значення для людини.

Yuliya Yukhymyk. ARTISTIC COMMUNICATION: THE SPECIFICS OF “LIVE” COMMUNICATION WITH MUSIC

The importance of direct communication of students with artistic heritage, in particular, musical, is considered on the example of educational courses of the author (History of music, culturological practice). Emphasis is placed on the problematic aspects of forced continuous distance learning. The subject of analysis is the phenomenon of listening to music in the conditions of “live” performance, considered through the prism of the impact on the psycho-emotional world of man.

Keywords: *artistic communication, music, procedural-performing arts, spatial-visual arts, artistic interpretation, musical chronotope, musical information, audioculture.*

УДК 316.61: 613 (082)

МАТВЄЄВ В. О.

**доктор філос. наук, проф. кафедри філософської антропології
НПУ ім. М. П. Драгоманова, віце-президент
Міжнародної Академії культури безпеки, екології та здоров’я**

ПРАКТИКА ЕФЕКТИВНОГО СЛУХУ В АСПЕКТІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

В статті зроблена спроба оцінити важливість процесу сну (стану в якому людина проводить третину свого життя). Вказується, що з давніх часів мистецтво керованого сну застосовувалося в якості аспекту самореалізації особистості. Розглядається техніка поліфазного сну. Аналізуються можливості освоєння практики керованого сну студентами.

Ключові слова: *самореалізація, медитація, йога, вища школа, швидкий сон, повільний сон, полі фазний сон, Аюрведа.*